

Zając M. 1989. *Flora południowej części Kotliny Oświęcimskiej i Pogórza Śląskiego*. Zesz. Nauk. UJ, Prace Bot. 19.

Zarzycki K., Kaźmierczakowa R. 1993. *Polska czerwona księga roślin*. Inst. Bot. im. W. Szafera, PAN, Kraków.

Zarzycki K., Wojewoda W., Heinrich Z. red. 1992. *Lista roślin zagrożonych w Polsce*. Wyd. 2, Inst. Bot. im. W. Szafera, PAN, Kraków.

Stanowisko ostnicy Jana *Stipa joannis* nad jeziorem Chycina k. Skwierzyny (woj. gorzowskie)

W maju 1994 r. natrafiłem na dość obfite stanowisko ostnicy Jana. Położone jest około 10 km na SW od Skwierzyny, na wschodnim skraju jeziora Chycina, w pobliżu pola biwakowego (ryc. 1A). *Stipa joannis* rośnie tu na urwistej krawędzi misy jeziornej (o ekspozycji W i nachyleniu 45—55°), tworząc luźno rozmieszczone kępy w skompleksowanym, heterogennym płacie zbiorowiska leśnego, na powierzchni około 500 m².

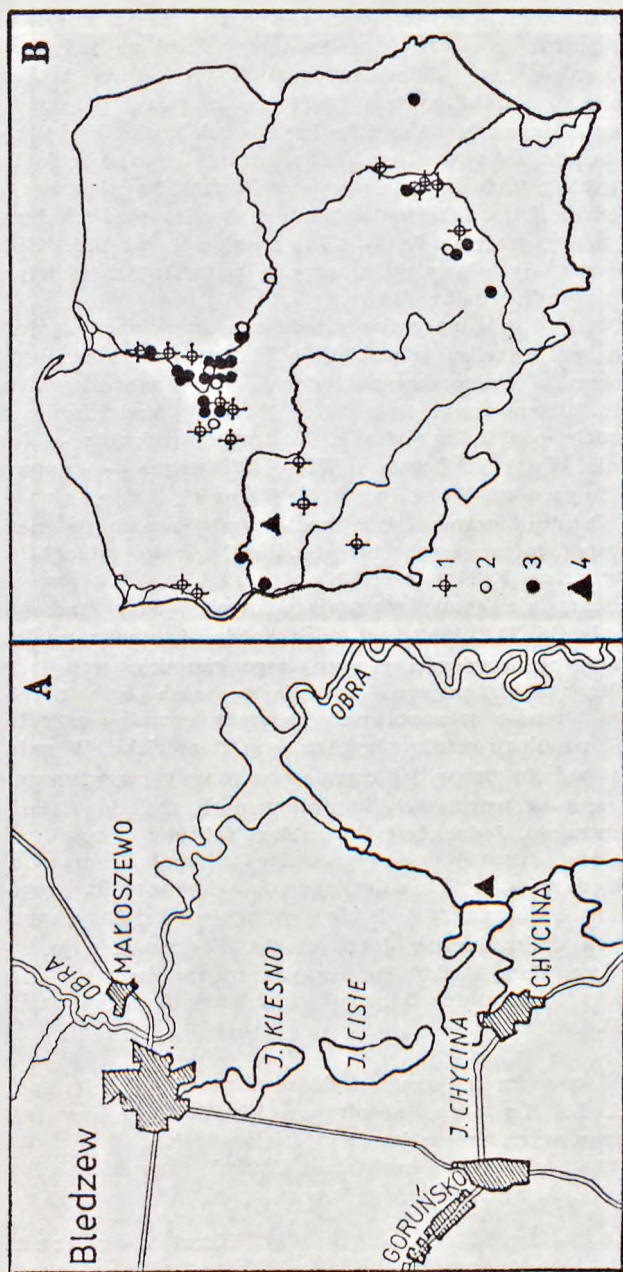
Płat z ostnicą Jana wykształcił się na lekkiej glebie brunatnej, wytworzonej z piasków słabogliniastych (psg). Jest to gleba próchniczna, o odczynie obojętnym (pH_{H₂O} 6,9, pH_{KCl} 6,5), zasobna w przyswajalne związki fosforu i magnezu, natomiast uboga w potas i azot ogólny. W przypowierzchniowych poziomach profilu glebowego stwierdzono niską zawartość CaCO₃ (0,2%), wzrastającą jednak w jego głębi do wartości 4,6% w poziomie skały macierzystej.

Wykształcona tu fitocenoza charakteryzuje się wielowarstwową strukturą. Warstwę drzew tworzy rozluźniony drzewostan sosnowy w IV klasie wieku. Sosna została prawdopodobnie sztucznie wprowadzona na to siedlisko, o czym świadczyć może zarówno jej wyrównany wiek, brak naturalnych odnowień, jak i forma pokroju drzew.

Warstwę podszytu (o zwarceniu ok. 20%) tworzą głównie gatunki klasy *Rhamno-Prunetea* (*Berberis vulgaris*, *Rhamnus cathartica*, *Crataegus monogyna/oxyacantha*).

W warstwie runa (o zwarceniu ok. 90%) największym udziałem wyróżniają się gatunki klas *Festuco-Brometea* (*Euphorbia cyparissias*, *Centaurea rhenana*, *Silene otites*, *Salvia pratensis*, *Asparagus officinalis*), *Sedo-Scleranthetea* (*Thymus serpyllum*, *Dianthus arenarius*, *Potentilla arenaria*) oraz *Trifolio-Geranietea sanguinei* (*Galium verum* ssp., *Medicago falcata*, *Hypericum perforatum*). Duże powierzchnie zajmuje ponadto *Calamagrostis epigeios*, stanowiący silne zagrożenie dla egzystencji ostnicy.

Omawiana populacja ostnicy Jana reprezentuje takson *Stipa joannis* var. *joannis* f. *subpuberula* (sensu: Ceynowa-Gieldon

Ryc. 1. A — Lokalizacja nowego stanowiska *Stipa joannis* w terenie; B — rozmieszczenie stanowisk tego gatunku w Polsce (za: Ceynowa-Gieldon 1993): 1 — stanowiska naturalne historyczne, obecnie nie istniejące, 2 — stanowiska naturalne nie potwierdzone w terenie po 1980 r., 3 — stanowiska naturalne potwierdzone w terenie po 1980 r., 4 — nowe, dotychczas nie znane stanowisko. — A — New locality of *Stipa joannis* in the searched area; B — distribution of that specimen in Poland (by: Ceynowa-Gieldon 1993): 1 — natural, historical localities, at present non existing, 2 — natural localities not confirmed after 1980, 3 — natural localities confirmed after 1980, 4 — new, not known before, locality

1976). Tworzy luźne skupienia, o zróżnicowanym zagęszczeniu: od 15 kęp/10 m² w centralnej części płatu do 2 kęp/10 m² na jej obrzeżach. Ogółem stwierdzono na stanowisku około 50 kęp ostnicy, z czego zaledwie 50% osobników (położonych w górnej części stoku) znajdowało się w stanie generatywnym. Może to świadczyć o osłabionej żywotności roślin, związanej ze stosunkowo silnym zacienieniem i konkurencją innych, ekspansywnych gatunków runa, zwłaszcza trzcinnika piaskowego.

Na terenie Polski *S. joannis* jest gatunkiem bardzo rzadkim i zagrożonym (kategoria zagrożenia V — Zarzycki i in. red. 1992), występującym na zasobnych w węglan wapnia, suchych i świetlistych siedliskach, głównie wzdłuż doliny Wisły.

Poza doliną Wisły i jej dopływów stanowiska omawianego gatunku bardzo rzadko spotykane są w pradolinie Warty oraz na krawędzi dolnej Odry. Z obszaru tego podawano dotychczas 7 stanowisk, większość o znaczeniu historycznym (ryc. 1B). Obecnie potwierdzone są tylko 2 spośród nich: nad dolną Odrą k. Kostrzyna (Górzycza — Lański) oraz w dolinie Warty k. Gorzowa Wlkp. (Wieprzyce — Łupowo) (Filipek 1974, Ceynowa-Giełdon 1976, Górska-Zajączkowska i in. 1989). Ostnica ogranicza tam swoje występowanie do nielicznych płatów, współtworząc w obrębie zespołu *Potentillo (albae)-Stipetum* wyróżniony przez Filipka (1974) podzespół ze *Stipa joannis*.

Nowe, dotychczas nie znane stanowisko ostnicy Jana nad jez. Chycina (leg. Węglarski 30.05.1994) jest więc bardzo istotne z punktu widzenia zachowania różnorodności genowej tego gatunku.

Sukcesja roślinności, intensywna gospodarka leśna oraz bezpośrednio sąsiedztwo terenów rekreacyjnych stanowią poważne zagrożenie dla egzystencji populacji ostnicy Jana na tym stanowisku. W związku z powyższym podjęto próbę jej czynnej ochrony poprzez uprawę zachowawczą *ex situ* w warunkach kontrolowanych Ogrodu Botanicznego UAM w Poznaniu. Jednakże tylko zabiegi ochrony czynnej, polegające na usunięciu krzewów oraz wycięciu fragmentu zadrzewień ocieniających stok, dają szansę na dalszy jej rozwój w terenie. Proponowane zabiegi, łatwe do realizacji i nie wymagające większych nakładów finansowych dadzą bardzo dobre efekty. Zastosowano je bowiem m. in. w Ojcowskim Parku Narodowym, co spowodowało znaczny przyrost liczby kęp ostnicy Jana w stosunkowo krótkim czasie (Michalik 1991).

Odnalezienie stanowiska *S. joannis* było możliwe dzięki informacji uzyskanej od inż. L. Kułaka, absolwenta Wydziału Leśnego AR w Poznaniu, któremu wyrażam serdeczne podziękowanie.

Arkusze zielnikowy złożono w herbarium Zakładu Taksonomii Roślin Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu.

Karol Węglarski

Ceynowa-Gieldon M. 1976. *Ostnice sekcji „pennatae” w Polsce*. Rozprawy UMK w Toruniu.

Ceynowa-Gieldon M. 1993. *Stipa joannis* Celak. W: *Polska czerwona księga roślin* (red. Zarzycki K., Kaźmierczakowa R.). Inst. Bot. im. W. Szafera, PAN, s. 224—225.

Filipek M. 1974. *Murawy kserotermiczne regionu dolnej Odry i Warty*. PTPN, Wyd. Mat-Przyr., Prace Kom. Fizjogr., s. 38.

Górska-Zajączkowska M., Jańczyk J., Węglarski K. 1989. *Ostnica Jana (Stipa joannis Cel.) rzadki i zagrożony gatunek flory Polski*. Wiad. Bot. 33 (3): 95—110.

Michalik S. 1991. *Ochrona czynna stanowiska ostnicy (Stipa joannis Cel.) na Skale Jonaszówka w Ojcowskim Parku Narodowym*. Prądnik. Prace i Mater. Muz. im. Prof. Władysława Szafera 3: 175—181.

Zarzycki K., Wojewoda W., Heinrich Z. (red.) 1992. *Lista roślin zagrożonych w Polsce*. Wyd. 2, Inst. Bot. im. W. Szafera, PAN, s. 87—98.

Stanowiska *Mutinus ravenelii* (Phallaceae) na Płaskowyżu Rybnickim

Mutinus ravenelii jest przedstawicielem rodziny sromotnikowatych (Phallaceae), zawleczonym do Europy z Ameryki Północnej. Owocniki tego gatunku odznaczają się malinową barwą i nieprzyjemnym zapachem. Ich długość waha się od kilku do kilkunastu centymetrów.

W Europie po raz pierwszy odnotowany został w 1942 r. na terenie Berlina w Niemczech. W Polsce znaleziono jesienią 1967 r. w Krakowie (Gumińska 1985). W 1975 r. stwierdzono jego występowanie w Brennej w Beskidzie Śląskim. W 1980 r. odkryto kolejne stanowisko w Katowicach-Muchowcu, a następnie dalsze na obszarze Górnego Śląska, od Chorzowa po Leszczyny-Dębieńsko i Jeleń k. Jaworzna (Szczepka 1984, Sokół, Szczepka 1987).

Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z 1983 r. (Dz.U. nr 27, poz. 134) *Mutinus ravenelii*, wraz z innymi przedstawicielami rodziny Phallaceae, objęty został prawną ochroną gatunkową (Grzywacz 1989).

W 1993 r. odkryto 3 nowe stanowiska tego grzyba na terenie Płaskowyżu Rybnickiego (ryc. 1):

1. Jarząbkowice (gm. Pawłowice), 18.06.1993. Na glebie mineralnej pomiędzy korzeniami murszejącego pniaka olchy czarnej *Alnus glutinosa*, w zdegradowanym lesie łągowym *Circaeo-Alnetum*, razem z po-